

ЮЙОР

Жолоучула кыошула барсынла

- Кыятын кө алмайса?
- Бюгюнчөк көш башынга да кеңдирилмейса, кыяры койор туталыксыа.

- Быллай бир нек кыоркысыз, урушну, кёгюнчөккө жолларынды окуяна тохтамагындайла тойла, шөндөп төлө уа не этеси?

Быллай ушак жашы, кызы жеткен бар койордо да бардырылган суыма. Бюгюнчөк жашауубузда уа бардыа ороно аларча абданларысыа. Алаңы хар атпаларында да кёгюнчөк турда алгы ойор, тукым, милет юнөк жарыгычалары, аны сагышың эте жашагычалары. Алдайыны кытында жашуу этере, не кыялыңкылап да тёрөге койрсе.

Башыйлары Хасаныны кызы Керимат халк жеринде жашап, көгюнчөккө соныамса, ким билди, бюгюнчөккө да Улуу Малкыарны элпериңи бергенде жашар эди. Юйорно ким бла кыраса да, көп сабийлери болуугу баам эди. Анасы мындай көгюнчөк өледи. Экюз кызы Кыяын-Кыянда жашап, жан көчөрчөккө бардыла. Тоз кесича экюз, булунуучу жаш Таппасханланы Шохай бла 1946 жылда бир койор кырайдасы. Былайда таулу миллет топ болуп кыялсын дегенин, тамбиа иги көк колленин ийнеамыгысыа да эслеген кыяын тойюлдо.

Жаңгы кыралганы койорго: «Не этеси бу кыяма айланганда, адамд кеси баша туталмаган заманда» - деген болгондасы. Нечик улуу кючо бар эди миллети жараша, кеси кесин сагыларга да. Бюгюнчөккө кылай керекди жаш төлөгө кыайгырылуук. Кыярыны жаңында да, тамата тёлөнө айтканын жаш адамла эте жашарга да.

Таппасханланы койор, Орта Азияда жашаганда, алты сабий өсдорлениде. Аладан экин анда өлгөндү. Шохай бла Керимат бирге жашаган өмүрлөндөргө жашагы бир кере дагы бардыла. Бери кыайтханда, улуу койорно анасы Нальчик тирейсидеге элден биринде тохтайык, дегенди. Эри уа тууганы эти Булунгундан тынгыла жашуу этере жер болмагыны бек ийнеп, улуу койорю бла анда тохтайды. Таппас-

Керимат туудукчугуу бла.

ханалага дагында төрт сабий кыошула.

Шохай ол заманда колхозда маллада иштегенди.

- Баш илгиз иш хакыга 50 сом сага берүү эди да, аны бла сегиз сабийни кылай алгы юсоуне этдимиз? - бу сороруа жууап бере, 82- жыллык анна былай айтканды.

«Жаңына кор болмап, билит турса ол заманда кылай жашагы аныбызы. Бахта этичуо эдик, кызыла уа юндөн эшмеген заттары болмаганды. Абдан сабийлери кичилеге болушкан бизни койордо иги төре эди. Кызуу бизде угай, битеу таулу юйорлөрдө да жашуу алай эди. Не улпу байлык да көп сабийле өсгөн койорледи. Адамдан улпу байлык бермеде да дунияда? Жаратмамы эки сабийге кырап турган ата бла анасыны. Кызыла хар бири кесин юйорю бла Көкөждө бир тийресе жашадыла. Сабийле, туудукла да бекте теректер келге, не бла болуушакшы, не жууму этеик деп, тынгысы болгандай туралды. Бизни бир юкюно да унутпайды.

Кызыла бу тукымлага эрге баргандасы. Зоя Ностуага, Жансурат Алмобакга, Арубат Малкундулга, Кулина Карда-

новлага, Раузат Кужонлга, Аулият Байсылга, Марина Глашлага. Жети эгечин жаңгыс кыярындашлары Алмобакке да эки сабийни атаасы. Улуу койорно адамлары билим алгандыла. Усталыкларына кере бирер жерде ишлейдила. Жансурат «Чөгем» турбазаны директоруа. Юйорде уста тигиучу, аш-суу хазырауучу, устас, бухгалтер да бардыла. Сабийле, туудукла, аладан тууганла бирге жайылса, не улпу тойну да өтдоралыкыдыла.

Тичелгинден бир ууакты намыз кыймагынан ачыкча сабийлерине, битеу дунияга да, тынчлыксы излеп, тилек этичуодо. Улуу койор жарашуучу жашагыны себелли Кериматны тилеге толганыда ушайды. Артада булунгундан бери көпчүктөрүндөн сора, Көкөждө Керимат бла кыошуда жашагына бахчаларында жер берип, бу тар ормукчы алай кыралганды. Керимат да, сабийлерине жергиленди кулжа эте, алаңы жашуучу кенг жолуна салганды. Ол жол бир заманда да таусулмамын! Жолоучула уа кыошула барсынла.

МАМАИЛАНЫ Алий.

ЖАҢҢЫ КИТАП

Кыобарты-Малкыарны жазып, республиканы Кырал суугасыны лугурсты Мокыятыны Сафарны китапханасыа энта да бири кыошула-«Акс маралын». Сууайда поэт 30-дан артык китап басмагында онду узун чыгармачылык жашууда-Нальчикке бла Москваны китап басмаларыда. Аладан бек белгилери уа бу быдыла: «Жерим боти», «Акс туула», «Белый башлык», «Поисче сердце», «Кыашууну жазма», «Триодадот лето».

«Акс марал» поэти 90-жылгыгына аталып чыкканды. Алай быйыл а баша юбилейди да белгилеге болууду Сафарны-чыгармачылыкка 70-жылгытын. 1938 жылда аны «Мен кыялы» деген наам кытабы чыкканды эди. Андан бери кесин, халккыны да негиз хазасын байкычалдыра келгенди ол.

Жашай, жаз келгени кыада, поэти тематикасы да кенгерге, байкылаа барганды. Ал жыл-

Акс маралым - Малкыарым

лада ол совет өстөнү, партия башчылары, социал турунда жетишилмени юсонден жазганды. Аны чыгармачылыгыны бек «кыайганан» кезиуе уа 70-чи жылда болгондыла. Ана тилинде, орусча да көп китапла басмалады. Поэмаларында көгюнчөккө зардауулытын суратпалды. 80-чи жылда уа Сафар философия насийат жарда ишлейди.

Аыр онжылкыкыда поэт, көгюнчөккөндөн сора да, Малкыарны бюгюнчөгү болумуна улпу эс бурды, аны кыада мудах, кыада жауучу сафатда кере, жаланда кышда акс кыарны хайырында харгыны белгиледи. Аны улпу, терен маганысы барды. Ол дайым алгыш этеди тууган жерине, анга соймеклигин билдирди.

Малкыар-мени эр эним, Беш да Тау жери жерим. Кыяыл болсун тилегим.

Санга туткан жорегим.

«Акс марал» деген китабында Сафар насийаттыла, мудахды, тамбалгы конюно кыайгысын эт, улпу келю болма, дейди окуучусуна. Тонегени конюно бюгон бла тенгилештерди, жарошды:

Ышанганын душман болуп союлсе, Сен аны бла кызауатка кирсе. Мени ахлун санга кыама, Сен союлсе, Мени кырачы бюгон нени кыросе?

Неда бу төрттигинге да бир кырайык:

Сиз, Язынча, ашамалгы, Малкыар, келгиле койорди. Сиз бизинча жашамагы, Тамбаны сабийлери.

Анга кередине аспамды аны кыалган назмулары да, «Халкым бюгон кючөдн союлу-

ду, арыгындам», «Кыярылыгы мурдуула бла оюлганы» дегенч алайды поэти ауазы:

Жуулу жуады, суук жазу, Бизни кыларын жийитен. Таулу кимге айтын көп дауун, Халкымы жорегин эриткен?

Неди поэте Акс марал? Тууган журту, «Акс маралым» Туган кыра, дейди поэт назмуларында. Ийнеанды, биледи-Малкыары сау кыадыра, аны да унутмаза:

Еле туруп, туурамда Акс маралым союлди. Мен кыятын тауларымдан, Ол атымы эсгерди.

Сафарны көп назмулары жаргы сапынгандыла, халгы а сой-юп тынгылайды алагы. «Акс марал» китабы да аны чыгармачылыгында энгиде дери айтылмаган, эшитилмеген темалары бла, жаңгырган ёно бла энгиди.

АБДУЛЛАПАНЫ Аминди.

КЪОНАКЛА

Ёксюз сабийле бла шуёхлукъ

Бу юкюнде Янкой эли Орта школуру 9-чу класда койорго сабийлери, устаалары Журтубайлы Фатима Исхакованы башчылык бла Мартан эли 5-чи школитерияны баргындады. Ала эри көп торлю саугалда да өлтпенди.

Интернатта жашаган сабийле, къонаклары келери турган отуулагыа атип, кылай жагышанлары кёргозтгенди. Алаңы жашуалары бла шагыйре болгандан сора, тышында сууклыктыга да кырамай, сабийле кыар юсонде футбол ойногандыла. Кысыа заманын ичинде ала бир билерин ортеден тангычана болганды. Хар школу кесине жаңгы шуёх тапханды.

Кетереге тебирегенде уа, барысы да кыларындан тутуп, иги кесек заманын союлгенди. Эки кыямуу да болмай жайылмаулары тектер бардырынга керекисин юсонден айтканды. Янкойчы сабийле да, кысыа за-

манны, ичиде кёрююрөгө сойгегерин билдирди, алаңы кыонактыа чакыргандыла. Сабийле юйге кыайтып бара, интернатчылары жашуаларны юсонден бир бирге улпу халар

айта эдиле. Алай ала бир затны юсонде бир союмга келтирсе, ёксюзлөгө ата бла ана жылынуу бир адам да бералык тойюлдо.

ОЛЕККУЛАНЫ Хасан.

Конкурс

Ана тиллеринде билимлерин кёргозтгендиле

Миллет тилени кыоруулауу халкыла аралы юкюнде - 21-чи февралда КМФК-нун экономика-правовой лицейинде республиканы профессионал билим берген окуучу-орунданыларыны араларында «Эр директор Елена Безрокова» айтканына конкурс бардырылганды. Аны КМФК-ни билим берүү эм облустерствосуну сабийлени бла жаш төлөнө чыгармачылыгыны республиканы арасы кыраганды. Аны директору Елена Безрокованы айтканына конкурс бардырылганды. Аны КМФК-ни билим берүү эм облустерствосуну сабийлени бла жаш төлөнө чыгармачылыгыны республиканы арасы кыраганды. Аны директору Елена Безрокованы айтканына конкурс бардырылганды.

Эришүу бир неча номинацияла бардырылганды. Алада студентле аидет-төрөлени билгегерин, билимлерин кёргозтөндиле, халк жырыны айтканына, миллет төпселуени төпселгенди эм ашыркыла жазыларганды. Аны хар номинациясында да көп кючлөгө коммуналды кыруулу лицейи Чегемде филиалыны командасы салганды эм конкурсу лауреаты да ол болганды.

Андан сора да, ол ким зочнок, ол Россейде Юйорно жыны жораланганды. Озгачан жыл республиканы лицейлеринде конкурсу зочнок туру болганды эди. Анда сабийле ана тиллерин, аидет-төрөлени исоорини респортада, докладла жазгандыла. Алай бла фингалта алы лицейи командалары чыккандыла.

Бизни корр.

КОНЦЕРТ

Жыр байрамга чакыра

Кыабарты-Малкыарны, Ингушетины да сыйлы, Кыарачай-Черкесин уа халк артисти Газаланы Алимни бюгюнчөккө Шимал Кавказда танымганы жокчу. Халк жаргыа жаңгы ауаз, жаңгы кюч, сегиз да бералган жырлары. «Балкырай кыяры фольклор этеринин ансамблин төпселуери да ол алаамат ауазы бла бюгюн берекетли, сейриди, учунууду этеди.

Хар замандача, бу жолгу концертни да Алим профсоюзланы Култура дворинде бардырылдык. Ол 27-чи февралда болууду, 18 сагат 30 минутада башланарыкты. Газаланы Алимни ауазын, жырларын да сойгенин 27-чи февралда Кыайсын атлы майдаанда орналган мекямда сактайлыч.

Хос келгиле! Саубундар болгандыла бу телефон бла селесинчиси: 47-71-42.

Хатдап деп бир иги шуёхум барды. Ол да, мени да безирей туручубуз. Кеси уа халкны унутула барган жырын, тауруун, сөзөн, жер, тау, суу атларын кыледи. Бу жаңы бла улпу иш да тынчыткан жигитди. Бурун замандан кыялган сөзөн маганысын ачыкчылар ючюн, заманын, билимин да амаганы ашмады.

Бир жол, ишме, «Нальчик» турбазаны кытаанда, ташаркы жерде, улпу темир яшикни кыярыгасында «лхруду деген жазыуу эслейме. Ол эсимде кылып кылады, бизни эски себерибиз-жашагына сөз болот! Хатдап шуёхум келгенде, унутулуп кылаган бир сейрилик сөз тапханда, дейме. Көзлери жарыдыла.

- Не сөздө, айтчы? - деп, хуржунгундан дөстөрчигин чыгарга баштайды.

- Угтай, жуугуум. Ол алай бол сөз тойюлдо, сен сунганга. Санга ма деп, алтын сызгысы болган чин табак бла берип кыорна. Саткан этерикме. Сенден сора да, бардыла эски сөзө изленген.

- Саткан дегенин да неди, юйонге хычинле жауарчы? - Мен санга неча сөз, оюн, тауру табип бергенме? Бир кере айтканын суу бол деп? Айтмагыанал! Энди уа сатмай берлик тойюлме.

- Ай, юйонге игилик, ала бары да халкны ниет, культура, тил хазналары ушайдыла да. Сора не сатыу-алууду бу, ыч? - Хау, оллахий, тапханса телени. Мен излей да, таба да, санга бере да, сен а - кеси атын бла басмадыла да, гонорарчык да ала, мени кибиб бу дунияда ким барды деп, көккөрчөгини төө айланарык эдинг сора, Кинг-кон кибиб. Эндиге дери болган эсе да алай, мындан ары уа болуук тойюлдо. Халк телле!

- Болсун сен айтхан... Ненча дейсе?

- Көп айтмайла. Бир коняк, кыуурулуп биширген жижек-

чик. «Циплята - табака», дейдиле. Ол да, мени да чыпчыкдан улпу болмаган таууку балачыкты.

Да юйонге хычинле жауарчы, он сомуу чыгар да бер деп койсан а, - деди да, уугуу болган солмарын санай башлады.

- Хуржунгунда кыялай бир акунч болганы - ол сенби жууундук. Кен, аз эсе да, сенкичи. Сөзөнө багысы уа аны тойюлдо.

- Не затды да? - Бир коняк, сора кыабарыкчысың. Башхада айтсам: кыуурулган жижекчи.

- Оллахий, Антар бир сөзөнө манга он сомуа саты бергенди деп жарыма халкыга, - деди, мени бой салгырыга керекчи.

- Бар, жай. Мен билгенме сен затынгар барды? Мен айтп тебиресем, кыайры кыачыл кыууруламын деген сагышдан телле болгы, оллахий. Коняк бла жижекчи - меникиме, сөз сеникиме. Угтаймы дейсе. Ол да сени ишчи.

- Сөвлоч, шукорлөд, - деп, чыгып кетди, мени жорегиме жетерга малкыр тили сөз болмаганды.

- Бара бер! - деп кычкырдым мен да мындам.

Жарым сагыткан кыайлык келди кыошугунда да бир кысымын бла.

Ма, тамагынгыа тыгылып кыалына. Ич, аша! Айт, не сөздө? - Угтай, жуугуум. Сени кысы-

мында не болганын кыяйдан билейм мен. Ач, кёргозт, - дедим, колгоюмо кючөдн тыя.

Анды, Юч жулдуду коняк бла кыяп-кызыл кыуурулган жижекчи. Тош ууагы эди да, алаңы көргөндө, ауз суларым окуяна келди. Төздөм.

- Ай, юйонге игилик, мен санга болгандыга дурула», - деп жар шый эдиле кызыла, - дедим колгоюмо келе.

- Оллахий, кычан эсе да, кыада эсе да ошитенме мен да ол дегенге, сөвлоч, шукорлөд, - деп, конякын иги да уртал, жижекчини да буштулукту. - Энди кесин көп деп чакырмаган, өмүрө аялган басмаз бу редакцияда, - деп чыгып кетти.

Эки жыл чакып излеген эди Хатдап жауңдан кыарлаган дуруга лхруду деп кыайсы тау ауздарыла, эдлелге айтканын бирлөгө кюрше.

Кючлени биринде, кыуузан тыпыры болуп, асыры хахай этип кючөлдөн, ол таууик аякыла кибикини чыгынчилени юслеринде кючөдн-буздан сююлди турган маккембени да кыалыны кызында кир-кичилик жаргыра деп салынган улпу темир яшикни кыабаргысына жазылуу туре кере эдим ол а. Сагышы этгенде да не болуп деп, ол а орманда тазалыкны жалчыгычу организацины атыны сөзлери баш харырлары кере эдим, - деп кыуанды шуёхум, Санникову жерин тапхан сукум.

- Маганысы уа? Маганысы? - Жыйылмаган дуруга жууун жетиг кыралтасы, ма аллай дуруга айтдайла лхруду деп, «Лхруду

айтып берлик сөзөнө багысы бек уурык коньны бла арыкчанды өлгөн чыпчык бала болганын ким айтканды санга? - дедим, ачууму чыккычана эте.

- Ала да озул туралды, оллахий, төбөш харфдан кыуурулган, не башы, не кыууруту, не да маганысы болмаган сөзюно багысанды, - деп, стол артына олтуруп, конякыны да, кыуурулган жижекчинин да аллыны тартып, жытылып башлады.

- Хо, Мындан бек жалындырмайм да айттайм. ЛХРДУ деп эшиттимесе?

- Оллахий, эшиткен болурма дейме, - деди, аузуна кыалханычым жуугарга кюрше.

Еторок айтма. Эшитмесе, Мен оронгоңе дери дырынчыладан эшиткен сөздю бу. Алгыракча да Акс-Сууда мал аш хазыруу кылай болганын билирге барганды. Дурууны айланарга турган кыялзюздөн эшиттимде, аууум ачылып кылды да, талангын, Хатдап аз кыуунамаз бу сөзөгө, дедим.

- Маганысы уа? Маганысы? - Жыйылмаган дуруга жууун жетиг кыралтасы, ма аллай дуруга айтдайла лхруду деп, «Лхруду

болгандыга дурула», - деп жар шый эдиле кызыла, - дедим колгоюмо келе.

- Оллахий, кычан эсе да, кыада эсе да ошитенме мен да ол дегенге, сөвлоч, шукорлөд, - деп, конякын иги да уртал, жижекчини да буштулукту. - Энди кесин көп деп чакырмаган, өмүрө аялган басмаз бу редакцияда, - деп чыгып кетти.

Эки жыл чакып излеген эди Хатдап жауңдан кыарлаган дуруга лхруду деп кыайсы тау ауздарыла, эдлелге айтканын бирлөгө кюрше.

Кючлени биринде, кыуузан тыпыры болуп, асыры хахай этип кючөлдөн, ол таууик аякыла кибикини чыгынчилени юслеринде кючөдн-буздан сююлди турган маккембени да кыалыны кызында кир-кичилик жаргыра деп салынган улпу темир яшикни кыабаргысына жазылуу туре кере эдим ол а. Сагышы этгенде да не болуп деп, ол а орманда тазалыкны жалчыгычу организацины атыны сөзлери баш харырлары кере эдим, - деп кыуанды шуёхум, Санникову жерин тапхан сукум.

- Маганысы уа? Маганысы? - Жыйылмаган дуруга жууун жетиг кыралтасы, ма аллай дуруга айтдайла лхруду деп, «Лхруду

айтып берлик сөзөнө багысы бек уурык коньны бла арыкчанды өлгөн чыпчык бала болганын ким айтканды санга? - дедим, ачууму чыккычана эте.

- Ала да озул туралды, оллахий, төбөш харфдан кыуурулган, не башы, не кыууруту, не да маганысы болмаган сөзюно багысанды, - деп, стол артына олтуруп, конякыны да, кыуурулган жижекчинин да аллыны тартып, жытылып башлады.

- Хо, Мындан бек жалындырмайм да айттайм. ЛХРДУ деп эшиттимесе?

- Оллахий, эшиткен болурма дейме, - деди, аузуна кыалханычым жуугарга кюрше.

Еторок айтма. Эшитмесе, Мен оронгоңе дери дырынчыладан эшиткен сөздю бу. Алгыракча да Акс-Сууда мал аш хазыруу кылай болганын билирге барганды. Дурууны айланарга турган кыялзюздөн эшиттимде, аууум ачылып кылды да, талангын, Хатдап аз кыуунамаз бу сөзөгө, дедим.

- Маганысы уа? Маганысы? - Жыйылмаган дуруга жууун жетиг кыралтасы, ма аллай дуруга айтдайла лхруду деп, «Лхруду

Байрам

Кыараганла заууклакты алгандыла

Ата журту кыоруулауучу юкюне аталып, сабийлени жаш төлөнө чыгармачылыгыны республиканы юйонде «Спорт-парад» деген ат бла спорт өтөндү. Анга мында поэт сөккйлагыа жорегин жашчыкыла бла кызычыкыла кытышкандыла.

Байрам кыоруулауу баш мураты, советни келечиси Ольга Тарасованы айтканына кере, сабийлени спортту союрге, ала бла сауукчуу болууга юйөртюдү. Ала барысы да спортта улпу жетишилелге жетмесе да. Ата журтулары сойгөн жашла бла кызыла болуп өсөридикле.

«Спорт-парадда» таажванодан, художестволу гимнастикадан, дзюдодан, карате-кююкенгадан, кюл бла туулудан тренерле Юрий Кан, Наталья Кортокова, Руслан Ким, Анатолий Ошищенко, Кэзиланы Михаил, Заурбек Черкесов юйөргөн сабийле усталыкларын көргөзтөндиле. Алаула кыарагыя көлөңө улпу заууклакты алгандыла.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Футбол

«Спартак-Нальчик» ахыр сболрагыа хазыранды

Бу юкюнде «Спартак-Нальчик» Испанияда кесини ахыр матчын да Норвегияны юкюмш протруву «Спартак» футбол клубу бла тохтогонди. Норвегияда 0:1 эсен бла хорлаткандыла. Гол матчы башында урулганды. Бюгюнчөккө команда, Нальчикке кыайтып, чемпионатны алтында ахыр сболрагыа хазыранды турды.

Озгачан жылкыда уа «Спартак-Нальчик» чабуулукчы этиучоу Назир Кажаров жаңгы контракт бетигенди. Былтыргы сезонда ахыр голну урган футбол клубу баш командарада 2009 жылга дери ойнардыкы.

Февралды айтканына кере, ол клубу болууу жаратмамы анда ойнаргы ырады. Аны иш хакыны да көргөтөргенди. Назир команданы баш февралды болуп, «Спартак-Нальчик» ючюн «аурууланган» голла бла кыуандырып турарга мурат этеди.

Жаңгы сезон Нальчикде башланарыкты

Россейни Футболдан премьерлигасы «Спартак-Нальчик» бла «Сатурн» футбол клубуны араларында матч не заманда болуучун тохташдырылганды. Жаңгы сезонну биринчи туру Нальчикде «Спартак» стадионда 15-чи мартта 20 сагытта 30 минутта башланарыкты.

Анга абомментени салты иш кыстыра барды. Сезон башланарыкы ою ийыкчанды аз заман кыалганды, «Спартак-Нальчик» клубу жаныла эки мингдан артык абоммент салты алгандыла.

Бизни корр.

<p>Баш редактор</</p>
